

Цитування:

Фрайт О. В. «Вірю в Бетовена!»: музична компонента журналістики Степана Чарнецького. *Мистецтвознавчі записки* : зб. наук. пр. 2022. Вип. 41. С. 74–79.

Frait O. (2022). 'I believe in Beethoven!': The Musical Component of Stepan Charnetsky's Journalism. *Mystetstvoznavchi zapysky*: zb. nauk. pr., 41, 74–79 [in Ukrainian].

Фрайт Оксана Володимирівна,
доктор мистецтвознавства,
доцент кафедри музикознавства та фортепіано
Інституту музичного мистецтва
Дрогобицького державного університету
імені Івана Франка
<https://orcid.org/0000-0001-6903-7096>

«ВІРЮ В БЕТОВЕНА!»: МУЗИЧНА КОМПОНЕНТА ЖУРНАЛІСТИКИ СТЕПАНА ЧАРНЕЦЬКОГО

Мета роботи – узагальнити обрис надбань літератора С. Чарнецького як музичного критика й публіциста, проаналізувати показові зразки його журналістики крізь призму інтермедіальності та інтертекстуальності. **Методи дослідження** базуються на інтермедіальному підході при вивченні взаємовпливу музики, театру й літератури на особу митця як журналіста. Застосовано загальнонаукові пошуковий і типологічний методи, а також метод узагальнення. Залучено методологію контент-аналізу, а також емпіричні методи опису, спостереження та рефлексії для інтерпретації квалітативних параметрів музичної компоненти журналістики С. Чарнецького. **Наукова новизна дослідження** полягає в представленні й узагальненні музичної складової в журналістиці літератора та театрального діяча. Уперше виявлено жанрові прикмети, пізнавально-художні вартості, інтермедіальні й інтертекстуальні властивості цієї ділянки його праці. **Висновки.** Журналістика С. Чарнецького з музичною складовою репрезентована різними жанрами (фейлетон, есей, рецензія, огляд, спогад, некролог, джерелознавчий допис, відкритий лист та ін.) і широким діапазоном тематики «музика й суспільство», «музика в інших мистецтвах», інформаційно-джерельним матеріалом «з перших уст» унаслідок особистого знайомства з персоналіями зі світу музики, умінням працювати з архівними джерелами та документами, а також здатністю до наукової систематики явищ культури та її «текстів». Значну роль відіграла вроджена музикальність автора відомого стрілецького гімну. Тексти про музику пронизані піднесеним тоном, тонкими вібраціями його внутрішнього світу, що резонують із макрокосмосами – як національним, так і міжкультурним. Нерідко в цих текстах віддзеркалені катартичні й трансцендентні можливості цього мистецтва. Вихід Чарнецького в позалітературний простір позначився і деякими хибами, що межували з недостатністю музичних компетенцій. Та назагал цей його доробок є вартісним, пізнавальним і пройнятим художнім шармом пера талановитого літератора.

Ключові слова: літератор, музика, журналістика, фейлетон, інтермедіальність, інтертекстуальність, стаття.

Frait Oksana, Doctor of Art Studies, Associate Professor of Musicology and Piano Department, Institute of Musical Art, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

'I believe in Beethoven!': The Musical Component of Stepan Charnetsky's Journalism

The aim of the work is to outline the achievements of the writer Stepan Charnetsky as a music critic and publicist, to analyze typical samples of his journalism through the prism of intermediality and intertextuality. **Research methods** are based on the intermediate approach to studying the interaction of music, theater and literature on the artist's identity as a journalist. General scientific research and typological methods, together with the generalization method are used in the work. The methodology of content analysis, as well as empirical methods of description, observation and reflection for the interpretation of qualitative parameters of the musical component of Stepan Charnetsky's journalism are involved. **The scientific novelty of the study** lies in the introduction and generalization of the musical component in the journalism of the writer and the theatrical figure. For the first time, genre features, cognitive and artistic values, intermediate and intertextual features of this area were revealed. **Conclusions:** Stepan Charnetsky's journalism with a musical component is represented by various genres (feuilleton, essay, critique, review, memoir, obituary, source paper, open letter, etc.) and a wide range of topics, such as music and society, music in other arts, first-hand information-source material due to personal acquaintance with musical figures, the ability to work with archival sources and documents, as well as the ability to scientific systematics of cultural phenomena and its 'texts'. The innate musicality of the author of the famous Ukrainian Sich Riflemen' Anthem played a significant role. The texts on music are saturated with a sublime tone, subtle vibrations of his inner world that resonate with the macrocosms - both national

and cross-cultural. Cathartic and transcendent possibilities of this art are often reflected in such texts. Charnetsky's entry into non-literary space was marked by some drawbacks, touching on the lack of musical competencies. Nevertheless, this work of Stepan Charnetsky is considered as valuable, informative and full of artistic charm of the talented writer's pen.

Keywords: writer, music, journalism, feuilleton, intermediality, intertextuality, article.

Актуальність теми дослідження. На початку ХХ сторіччя в Галичині з'явилося покоління митців, які прагнули прокладати нові шляхи для входження національної художньої культури в європейський духовний простір. У тій когорті – Степан Чарнецький, відомий поет і прозаїк, історик театру, режисер і актор, перекладач і журналіст. Актуальність теми зумовлена пізнавально-художніми вартостями музичної компоненти його журналістських здобутків, що досі не потрапляла в поле зору дослідників як цілісне явище.

Мета статті – узагальнити обрис надбань С. Чарнецького як музичного критика й публіциста, проаналізувати їх показові зразки крізь призму інтермедіальності та інтертекстуальності.

Аналіз досліджень і публікацій. Закономірно, що особистість і спадщину С. Чарнецького вивчали насамперед літературознавці в контексті проблематики «Молодої Музи», українського модернізму, культурологічних вимірів доби, міжособистісних взаємин творчих особистостей тощо (Д. Ільницький, М. Ільницький, С. Качкан, А. Матусяк, Н. Мориквас, Б. Рубчак, М. Рудницький та ін.). Музикознавці торкалися передовсім його авторства популярного стрілецького гімну «Ой, у лузі червона калина» (О. Кузьменко та ін.). Якщо музичні аспекти публіцистики й журналістики І. Франка не раз потрапляли в поле зору науковців (М. Загайкевич, Л. Кияновська, Т. Коноварт, Л. Мельник, Ю. Ясіновський і ін.), то названу складову творчості С. Чарнецького спеціально не досліджували.

Виклад основного матеріалу. Угрупування «Молода Муза», що діяло у Львові впродовж 1906–1909 років, збило гроно митців універсального типу. Здібності до письменства в поєднанні з музично-акторським хистом сусідували в С. Чарнецького (1881–1944) з науково-театральними зацікавленнями¹, чим стимулювалися музично-критична діяльність і журналістика про музику. Відсутність музичної освіти компенсувалася в нього вродженою музикальністю, інтуїцією, вишуканим мистецьким смаком. Деякі дописи означував жанрово як «новела», «фейлетон» або «малий фейлетон». Музична сфера охопила й інші

жанри журналістики, з якими працював митець: спомини, некрологи, ювілейні дописи, огляди, статті, есеї тощо. Вони друкувалися в різних тодішніх газетах і часописах². Чарнецький підписував їх численними псевдонімами та криптонімами, найчастіше Тиберій Горобець. Услід за І. Франком, як і інші українські літератори (Б. Лепкий, Д. Віконська, М. Нижанківська, М. Рудницький), вносив у публіцистичне слово своє бачення й розуміння музики, як особливого мистецтва з потужною психагогічною здатністю, з важливими соціокультурними функціями, у тому числі національно-виховною.

Вислів «Вірю в Бетовена!» з фейлетону «Останемо самотні. Лист до Яцкова» може служити мотто до всіх його журналістських здобутків, пов'язаних з музикою. Констатуючи брак одностумців, Чарнецький переказав чиесь запитання до себе і свою відповідь: «Пане Горобець!... скажіть раз щиро: в кого ви вірите, чи в Маркса, чи в Льюїс Джорджо, чи в Скоропадського, чи в Петлюру, чи в Миколу Ганкевича? А я рубанув: – Вірю в Бетовена! Вражіння було фатальне» [10]. Це доказ того, що мистецтво, й особливо музику, літератор ставив понад політику й буденність. У філософських роздумах над буттям митців читаємо: «Ніякий митець не вмирає так цілковито, як артист драматичний. Поет, маляр, різьбар, композитор не вмирають ніколи, їх геній, їх талант, їх душа житимуть віки в їх безсмертних творах» [4]. При тому до акторів слушно долучено й виконавців. До нас усе-таки дійшли окремі джерела колишніх виконавських тріумфів: мемуаристика, епістолярій, світлини, афіші, програмки, документи, хроніки, іномистецькі описи, рецензії – фахові й парамузичні. Тут пригадується теорія про «смерть автора» Р. Барта (1967), в якій обґрунтовано факт стирання з пам'яті реципієнтів прізвищ авторів, їхнє зникнення в потоці сприймання й переосмислення художньої та наукової інформації. Тож у словах Чарнецького знаходимо відповідь на такі судження: в геніальних творах ім'я та душа автора живуть вічно.

У есеї з «пісенним» заголовком «Верховино, світку ти наш...» використано прийом симулякру.

Привертаючи увагу читача до однойменної популярної пісні, автор насправді про неї і не згадав. Це художній знак локусу Гуцульщини, яка у 1920-ті роки потерпала від голоду. «Гуцульщина гине» [1, 86] – про це сповіщають сумні листи на столику Чарнецького-редактора. А збоку лежить жмут програм концертів і запрошень на «всякі народні й ненародні забави» [1, 85]. Ця дихотомія життєвих контрастів викликала у нього низку запитань, що їх можна резюмувати таким чином: чи мають право веселитися одні, коли страждають і гинуть інші? На жаль, це актуально й у наш час, а однозначної відповіді немає.

Уродженець села, але органічний містянин-«богеміст» відобразив своє ставлення до розважальної музики в малому фейлетоні «Затужила душа... за каварняною музикою». Він найбільше наближений до фейлетону у звиклому сенсі. Після компліменту «Львів прецінь мав славу дуже музикального міста» іронічно конкретизував, перелічуючи сучасні собі «здобутки». «Є філгармонія, в якій щогодини ... грає кіно, є й стара опера, в якій безпардонно оперують найкращі твори світових музиків, є й безконечне число учителів і учительок сольового співу, які, що правда до сеї пори не навчили ще нікого у Львові» [6]. Це, звісно ж, невдала гіпербола-перебільшення навіть у сатиричному ключі, адже якраз вокальна польсько-українська школа перших десятиліть ХХ століття була у Львові дуже сильною. Проте він вірно підкреслив значення «каварняних музик», які «мали свою публіку і пособляли безперервному розвитку музичної культури серед музикального громадянства» [6].

Хибні розважання Чарнецького щодо питань професійної музичної творчості присутні й у двох фейлетонах 1921 року, де він негативно відгукнувся на редакторські втручання до партитур М. Вербицького, 50-річчя смерті якого було відзначене завдяки заходам С. Людкевича (який уклав програму концерту, редагував оркестрову партію мелодрами «Підгіряни» та ін.). «Фейлетони Чарнецького були образливі для Людкевича, він написав замітку “Тиберію Горобцю та іншим у відповідь”, але редактор “Українського вістника” Ф. Федорців не захотів її надрукувати» [15, 278]. Пізніше З. Штундер відновила цю відповідь зі слів композитора й опублікувала.

Та справедливо буде зауважити, що все-таки Чарнецький випередив музикологів. 1916 року першим написав статтю про автора

українського гімну «Після столітніх роковин (Пам'яті Михайла Вербицького)», в якій акцентував на неналежному його вшануванні співвітчизниками. Цим започаткував соціологічну проблематику національної музичної культури. Він спирався на архівні матеріали, залучив лист композитора. Зауважив про нереалізований тоді намір поставити пам'ятник митцеві у Млинах³, де він працював парохом і був похований. Прекрасно розкрив надихаючу роль гімну «Ще не вмерла Україна» у стрілецькому чині.

Пишучи про Д. Січинського (публікації 1909, 1912 та 1935 років), Чарнецький постійно підкреслював тяжку долю першого в Галичині професійного композитора, який «жив штукою» і «хотів жити зі штуки» й цим «провинився» перед суспільством [9, 414]. Як близький товариш Січинського, Чарнецький краще від інших знав, як «плив він не раз “по морю тьми”» [9, 412]. Запозичивши метафоричний вислів із поезії свого соратника Петра Карманського,⁴ він інтертекстуально поглибив образну семантику власного допису, хоча й сам вжив експресивні тропічні синтагми, зокрема, з музичною символікою: «важке борюкання з сірою буденщиною, байдужість оточення – було все те провідним мотивом сумної пригноблюючої життєвої симфонії» [9, 412].

Публікація «Співак горя. У роковини смерті Д. Січинського» рясно помережана інтертекстами – строфами віршів Т. Шевченка та І. Франка, до яких він писав музику та які, на думку автора статті, вдало ілюструють «кадри» з життя композитора, відчуття його душі. Цьому служить і цитата з листа Ф. Шопена до його коханої, де Чарнецький знайшов суголосність із відповідними настроями свого протагоніста. Для порівняння в долях «забутих композиторів» звернувся до свідчення дружини Й. С. Баха, яка писала в десятиліття його смерті: «нині вже не знають, хто був мій чоловік, за винятком кількох його вірних учнів, що розпорошені по всій країні» [13, 416].

Інтертекстуальність трансформувалася тут в інтермедіальність, оскільки цитатами чужих текстів (поезії, лист, документ) інкрустується музичний життєпис⁵.

У статті про Остапа Нижанківського (що з'явилася після його трагічної смерті 1919 року) автор наголосив на творчо-життєвій активності галицького священника, композитора, диригента й організатора не лише в музичній сфері, а й у промисловому виробництві⁶. Головні віхи *curriculum vitae* (навчання в Дрогобицькій гімназії, здобуття

диплома вчителя в Празі, нездійснена мрія студіювати в М. Лисенка, успішні виступи з хорами, зокрема на Лисенківському ювілеї 1903 року у Львові, участь у похоронах Лисенка в складі галицької делегації і ін.) доповнені не надто відомими фактами. Зокрема, про влаштування О. Нижанківським 1914 року великих поминок за полеглими воїнами із залученням стрілецького хору й оркестру, що справило на присутніх потрясаюче враження, «тисячна товпа вголос ридала» [11, 433].

Композитор, педагог і диригент М. Гайворонський, родом із Заліщиків, був другом Чарнецького. Публікація про нього має незвичний жанр, бінарність якого окреслена в заголовку «Лист до – і про Михайла Гайворонського» (1934). Форма епістоли збережена у звертанні «Любий друже» до побратима, який від 1925 року проживав за океаном. Цим адресат виявив тепле ставлення до нього, розповів про зворушення, якого зазнав у одному селі, коли молодь спонтанно співала хором його пісні. Водночас додав факт «про» Гайворонського з американської преси, а саме, авторський концерт, що відбувся в Нью-Йорку. Згадав також про пам'ятний виступ хору сиріт у монастирі, де виконувалися пісні композитора на слова віршів Чарнецького «Іванові» та «Воєнні ідилії». «Сирітки мали очі ангелів, задуманих над забутою могилою» [8, 480].

Напівпольське походження Чарнецького закономірно виявлялося в інтересі до сусідів і їхньої культури, хоча він завжди ідентифікував себе як українець. Бувало, що митці-українці тяжіли до іншої етнототожності – так сталося з Олександром Зарицьким і Володимиром Будзиновським, дописи про яких були опубліковані під спільним титулом «Відбиті від рідного берега» 1934 року. З приводу святкувань поляками сотих роковин народження визначного піаніста й композитора О. Зарицького автор виклав біографічні відомості. Митець шляхетного роду, народжений 1834 року у Львові, навчався у Берліні та в Парижі, як піаніст концертував у різних містах Європи, виконуючи й власну музику, в якій використовував «пребагаті мотиви» українського фольклору [2, 3]. З некрологу «Володимир Будзиновський» дізнаємося, що випускник львівського університету та львівської консерваторії народився 1864 року у Переворську (тепер Пшеворськ у Польщі). Вчителював у Самборі, Перемишлі, Ряшеві (тепер Жешів), 1930 року виїхав до Львова, де

прожив останні роки. Трудився майже виключно в польських товариствах як диригент, оркестрант, директор музичної школи. Коли ж Чарнецький познайомився з ним, признався, що почуває себе українцем. І розмовляли вони «лише на тему української музики» [2, 3].

Театральні інтенції Чарнецького відбилися в статтях про найпопулярніші свого часу українські опери. В статті «Століття Наталки Полтавки» (1919) він писав: «попри всю національну основу твору, скільки в ньому дрижить струн загальнолюдських і вічних!» [14, 185]. В переліку тих, хто вдосконалював оперу, допустив неточність: «музику до неї доробляли Борецький, Єдлічка, Васильєв та Лисенко» [14, 184–185]. Перший композитор Барсицький або Барцицький Адам-Йоган, крім названих, ще були С. Карпенко, І. Озаркевич. Стаття «“Запорожець за Дунаєм” та його переміни» (1936) присвячена 1000-й постановці опери С. Гулака-Артемівського в Галичині. Простежена історія її сценічного життя в різних містах і опрацюваннях від прем'єри 1863 року.

У статті про оперу «Галька» С. Монюшка Чарнецький зосередився на участі українських артистів у постановках опери в польських і українських театрах. З найвідоміших зустрічаємо імена С. Крушельницької, М. Менцінського та О. Мишуги. Показово, що, крім високих професійних якостей, автор вияскравлював і людські, зокрема, гуманність улюблениці варшавської публіки Крушельницької, яка віддала власний дохід від виступу в опері її першій виконавиці, старенькій В. Ростковській [3, 296].

Видатних вокалістів С. Крушельницьку та О. Мишугу Чарнецький наділив спеціальною увагою. Стаття пам'яті Мишуги була опублікована у Варшаві 1934 року до 15-ї річниці смерті. Чарнецький констатував метафізично-трансцендентні прикмети його голосу: «Це була таємниця експресії, настрою, переконливої сили, гіпнозу – і чогось, що не піддавалось жодному аналізу» [12, 440]. Рецензію на виступи С. Крушельницької у двох концертах до сторіччя від дня народження М. Шашкевича у Львові 1911 року, розпочато з того, що в широкому світі вона завжди «зазначувала» національну приналежність. «Свіжий» голос артистки має незвичайно шляхетний полиск, а про спів «не дається властиво писати. Її т р е б а о с п і в у в а т и!» (вирізнення авторське – О. Ф.) [7, 3]. Це ще одне свідчення «пісенно-асоціативного»

мислення С. Чарнецького, яке стимулювало інтермедіальність його творчого письма не лише в поезії та публіцистиці, а й у журналістиці. Індикаторами інтермедіальності стали музичні номеносфера, тематика й термінологія, а також плинна мелодійність літературної мови, тобто і «вербальна», і «словесна» музика (С. П. Шер).

Висновки. Музична складова журналістики С. Чарнецького наявна не лише в статтях на суто музичні теми, а в значно ширшому колі охоплених ним соціокультурних проблем. Вона репрезентується різними жанрами (фейлетон, есей, рецензія, огляд, спогад, некролог, джерелознавчий допис, відкритий лист і ін.) та широким діапазоном тематики «музика й суспільство», «музика в інших мистецтвах», інформаційно-джерельним матеріалом «із перших уст» унаслідок особистого знайомства з персоналіями зі світу музики, вмінням працювати з архівними джерелами й документами, а також здатністю наукової систематики явищ культури. Значну роль відіграла вроджена музикальність автора стрілецького гімну.

Проаналізованим зразкам притаманні історичні й «злободенні» ракурси змісту, спеціальні музичні знаки й символи, порівняння та паралелі. Чарнецький показав себе як журналіст широкого профілю не лише в сенсі художньо-галузевої багатовекторності, а й через усвідомлення культуральної контекстуальності окремої галузі. Поруч із тим, враховував і суспільно-політичні обставини екзистенції рідного краю. Цінними є його свідчення як сучасника виконавців-вокалістів і композиторів, а також історика театру й безпосереднього учасника музично-театральних вистав.

Тексти про музику пронизані піднесенням тоном, тонкими вібраціями його внутрішнього світу, що резонують із макрокосмами – як національним, так і міжкультурним. Нерідко в текстах віддзеркалюються катартичні й трансцендентні можливості музичного мистецтва. Вихід Чарнецького в позалітературний простір позначився і деякими хибами, що межували з недостатністю музичних компетенцій. Та назагал цей доробок є вартісним, пізнавальним і пройнятим художнім шармом пера талановитого літератора.

Примітки

¹ «Нарис історії українського театру в Галичині» (1934), «Нарис історії театру» (для «Історії української культури» під редакцією І. Крип'якевича, 1937).

² «Діло» (1921 року під назвою «Український вістник»), «Літературно-науковий вістник», «Громадська думка», «Воля», «Новий час», «Назустріч», «Українське слово», «Життя і знання», «Неділя» та ін.

³ Це було зроблено 1934 року.

⁴ «Пливем по морі тьми» – збірка його віршів, видана 1909 року.

⁵ Побіч цих публікацій є ще джерелознавчий допис «З пожовклих листків» (1936), у якому вміщено передсмертний лист Д. Січинського до його товариша Ярослава Вінцовського (Ярославенка) та коментарі Чарнецького до листа.

⁶ Засновник молочарської спілки на Стрийщині.

Література

1. Чарнецький С. Верховино, світку ти наш. *Вибране*. Львів: Книжково-журнальне вид-во, 1959. С. 85–86.
2. Чарнецький С. Відбиті від рідного берега. Олександр Зарицький. Володимир Будзиновський. *Назустріч*. 1934. Ч. 15. С. 3.
3. Чарнецький С. «Галька» українськими силами. 75-ліття «Гальки» Ст. Монюшка. *Історія українського театру в Галичині. Нариси, статті, матеріали, світлина* / упоряд. Б. Козак, Р. Лаврентій, Р. Пилипчук. Львів: Літопис, 2014. С. 296–299.
4. Чарнецький С. З акторських смутків. *Громадська думка*. 05.05.1920. URL: zbruc.eu/node/97423 (дата звернення: 22.01.2021).
5. Чарнецький С. «Запорожець за Дунаєм» та його переміни. *Історія українського театру в Галичині. Нариси, статті, матеріали, світлина* / упоряд. Б. Козак, Р. Лаврентій, Р. Пилипчук. Львів: Літопис, 2014. С. 292–295.
6. Чарнецький С. Затужила душа... за каварняною музикою. *Громадська думка*. 04.09.1920. URL: zbruc.eu/node/100096 (дата звернення: 22.01.2021).
7. Чарнецький С. З концертової салі. *Діло*. 1911. Ч. 248. С. 1.
8. Чарнецький С. Лист до – і про Михайла Гайворонського. *Історія українського театру в Галичині. Нариси, статті, матеріали, світлина* / упоряд. Б. Козак, Р. Лаврентій, Р. Пилипчук. Львів: Літопис, 2014. С. 479–480.
9. Чарнецький С. Над свіжою могилою. *Історія українського театру в Галичині. Нариси, статті, матеріали, світлина* / упоряд. Б. Козак, Р. Лаврентій, Р. Пилипчук. Львів: Літопис, 2014. С. 411–414.
10. Чарнецький С. Останемо самотні. Лист до Яцкова. *Громадська думка*. 19.03.1920. URL: zbruc.eu/node/96662 (дата звернення: 22.01.2021).
11. Чарнецький С. Остап Нижанковський. *Історія українського театру в Галичині. Нариси, статті, матеріали, світлина* / упоряд. Б. Козак, Р. Лаврентій, Р. Пилипчук. Львів: Літопис, 2014. С. 433–434.
12. Чарнецький С. Про незабутнього «Йонтка» (пам'яті Олександра Мишуги). *Історія українського театру в Галичині. Нариси, статті,*

матеріали, світлини / упоряд. Б. Козак, Р. Лаврентій, Р. Пилицчук. Львів : Літопис, 2014. С. 438–442.

13. Чарнецький С. Співак горя. У роковини смерти Д. Січинського. *Історія українського театру в Галичині. Нариси, статті, матеріали, світлини /* упоряд. Б. Козак, Р. Лаврентій, Р. Пилицчук. Львів : Літопис, 2014. С. 415–417.

14. Чарнецький С. Століття «Наталки Полтавки». *Історія українського театру в Галичині. Нариси, статті, матеріали, світлини /* упоряд. Б. Козак, Р. Лаврентій, Р. Пилицчук. Львів : Літопис, 2014. С. 183–186.

15. Штундер З. Станіслав Людкевич. Життя і творчість. Львів : ПП «Бінар-2000», 2005. Т. I: 1879–1939. 636 с.

References

1. Charnetskyi, S. (1959). Verkhovyna, you are our whole world. Favorites, Lviv: Knyzhkovo-zhurnalne vyd-vo, 85–86 [in Ukrainian].

2. Charnetskyi, S. (1934). Reflected from the native shore. Oleksander Zarytsky. Volodymyr Budzynovsky. Towards, 15, 3 [in Ukrainian].

3. Charnetskyi, S. (2014). "Halka" by Ukrainian forces. 75th anniversary of "Halka" by St. Monyushko. In B. Kozak, R. Lavrentii, R. Pylypchuk (Comps.), History of Ukrainian Theatre in Galicia. Essays, articles, materials, photos. Lviv: Litopys, 296–299 [in Ukrainian].

4. Charnetskyi, S. (1920, May 5). From acting sadness. Public Opinion. Retrieved January 22, 2021, from: zbruc.eu/node/97423 [in Ukrainian].

5. Charnetskyi, S. (2014). "Zaporozhets on the Danube" and its changes. In B. Kozak, R. Lavrentii, R. Pylypchuk (Comps.), History of Ukrainian Theatre in Galicia. Essays, articles, materials, photos. Lviv: Litopys, 292–295 [in Ukrainian].

6. Charnetskyi, S. (1920, September 4). The soul grew sad... for the cafe music. Public Opinion. Retrieved January 22, 2021, from: zbruc.eu/node/100096 [in Ukrainian].

7. Charnetskyi, S. (1911). From the concert hall. Dilo, 248, 1 [in Ukrainian].

8. Charnetskyi, S. (2014). Letter to and about Mykhailo Haivoronsky. In B. Kozak, R. Lavrentii, R. Pylypchuk (Comps.), History of Ukrainian Theatre in Galicia. Essays, articles, materials, photos. Lviv: Litopys, 479–480 [in Ukrainian].

9. Charnetskyi, S. (2014). Above the fresh grave. In B. Kozak, R. Lavrentii, R. Pylypchuk (Comps.), History of Ukrainian Theatre in Galicia. Essays, articles, materials, photos. Lviv: Litopys, 411–414 [in Ukrainian].

10. Charnetskyi, S. (1920, March 19). Let's stay alone. Letter to Yatskiv. Public Opinion. Retrieved January 22, 2021, from: zbruc.eu/node/96662 [in Ukrainian].

11. Charnetskyi, S. (2014). Ostap Nyzhankovsky. In B. Kozak, R. Lavrentii, R. Pylypchuk (Comps.), History of Ukrainian Theatre in Galicia. Essays, articles, materials, photos. Lviv: Litopys, 433–434 [in Ukrainian].

12. Charnetskyi, S. (2014). About the unforgettable "Yontek" (in memory of Oleksander Myshuga). In B. Kozak, R. Lavrentii, R. Pylypchuk (Comps.), History of Ukrainian Theatre in Galicia. Essays, articles, materials, photos. Lviv: Litopys, 438–442 [in Ukrainian].

13. Charnetskyi, S. (2014). Singer of grief. On the anniversary of D. Sichynsky's death. In B. Kozak, R. Lavrentii, R. Pylypchuk (Comps.), History of Ukrainian Theatre in Galicia. Essays, articles, materials, photos. Lviv: Litopys, 415–417 [in Ukrainian].

14. Charnetskyi, S. (2014). Century "Natalka from Poltava". In B. Kozak, R. Lavrentii, R. Pylypchuk (Comps.), History of Ukrainian Theatre in Galicia. Essays, articles, materials, photos. Lviv: Litopys, 183–186 [in Ukrainian].

15. Shtunder, Z. (2005). Stanislav Lyudkevych. Life and work. Vol. 1: 1879–1939. Lviv: PP "Binar-2000", 636 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 22.02.2022
Отримано після доопрацювання 21.03.2022
Прийнято до друку 25.03.2022*